

mellett a hangsúlyt a tudományos munka végzésére irányította s megkezdődött a központi apparátus ilyen káderekkel való feltöltése. Az új program megvalósításának ürügyén egyre sürgetőbb követelményként merült fel egy új központi bizottság felállítása, amelyre 1969 tavaszán került sor.

A CSEMADOK új programja, szerintem, az akkori zűrzavaros politikai helyzetet tükrözi és egyes részei politikailag helytelenek. A tudományos munkával foglalkozó részének születésekor az volt az elképzelés, hogy a magyar értelmiség 90 százaléka bekapcsolódik annak gyakorlati megvalósításába. Az azóta elmúlt két év azt igazolja, hogy ez is csak illúzió maradt, mert az az értelmiség, aki távol tartotta magát a CSEMADOK-tól a múltban (tisztelet a kivételnek) továbbra is passzív.

Az augusztus 21-i események után a jobboldali erők, érezve a húrok szűkülését, még vadabb propagandába kezdtek a Szovjetunió és a szövetséges országok ellen. E „hangulathullám” a CSEMADOK-ban is éreztette hatását. Az ellenséges propagandától túlfűtött érzelmeket nem csillapította a CSKP KB novemberi és decemberi plénumának határozata, és a nyugalomra intő felhívások sem. Ilyen körülmények, politikai ingadozás közt került sor a CSEMADOK X. rendkívüli országos közgyűlésének előkészítésére, illetve összehívására. Az új irányvonal „új embereket” kívánó elve alapján sikerült a CSEMADOK központi bizottságából kirekeszteni számos munkást és efsz-tagot, holott a CSEMADOK tagságának 80 százalékát az említett két osztályhoz tartozók alkotják.

Az elmondottakból is látható, hogy a jobboldali opportunizmus módszerei a CSEMADOK-ban is érvényesültek. Szerintem elsősorban azért, mert hiányzott a vezetőségnek a felismerésnek az a foka, hogy ráébredjen: a kétarcú játék a szocialista rendszer megdöntésére irányult. Bármennyire is nehéz, le kell vonni a tanulságot, hogy az, ami történt, ne ismétlődhessék meg soha.

GŐGH LÁSZLÓ,
a CSEMADOK KB titkárságának dolgozója

Új Szó, 1970. május 9. 5. p.

118

Pozsony, 1970. május 11. Határozat a Csemadok KB üléséről, amely amellet, hogy általában pozitívan ítélte meg a szervezet 1968–1969-es tevékenységét, törölte a szövetség dokumentumainak egyes kitételeit, s több személyi változást hajtott végre vezető testületeiben.

H a t á r o z a t a CSEMADOK KB 1970. május 11-i IV. üléséről

A CSEMADOK Központi Bizottsága 1969. november 8-án⁴²⁴ megtartott ülésén megválasztott bizottság elkészítette értékelését szövetségünk 1968–69-ben kifejtett tevé-

---

424 Helyesen: november 9-én.

kenységéről. A bizottság elsősorban azokat a dokumentumokat, felhívásokat értékelte, illetve vizsgálta felül, melyeket szövetségünk 1968–69-ben a KB ülésein, valamint a rendkívüli X. országos közgyűlésen fogadott el.

Ennek az értékelésnek alapján a Központi Bizottság a következő határozati javaslatot fogadja el:

1. A Központi Bizottság elfogadja a CSEMADOK 1968–69-ben végzett tevékenységéről szóló értékelést.⁴²⁵

2. A Központi Bizottság megállapítja:

– szövetségünk 1968–69-ben végzett tevékenységének értékelésekor figyelembe kell vennünk mindazokat a társadalmi körülményeket, feltételeket, amelyek a CSKP-ban, a csehszlovák társadalomban, a szövetségünk munkájában is 1968 januárjához vezettek. Elsősorban a Novotný-időszak bürokratikus, adminisztratív irányítási módszereire gondolunk itt. Az 1968 előtti évek légköre rányomta bélyegét a csehszlovákiai magyar köz- és szellemi életre is. A nemzetiségi politika eredményei mellett megnyilvánult ez a nemzeti-ségi kérdés múltjának s jelenének leegyszerűsített értelmezésében és megoldásra váró problémáinak halogatásában. A CSEMADOK nem politikai-nemzetiségi szerv, azonban azáltal, hogy nemzetiségileg vegyes lakosú területen fejt ki munkáját, tevékenységére rányomta, rányomja bélyegét a nemzetiségi politika mindenkori állapotára.

A CSKP KB januári ülésének célkitűzései – melyeket a fejlődés további folyamatában a jobboldali, antiszocialista és szovjetellenes erők eltorzítottak, megcáfoltak – a következők voltak: felszámolni a párt- és az államvezetés múltbeli hibáit, fogyatékoságait, deformációit s hozzájárítani a csehszlovák társadalom égető problémáinak megoldásához. E célkitűzések természetesen érintették szövetségünk munkáját s magatartását is.

– a január utáni fejlődés a politikai élet előterébe hozta az ország föderatív átszervezésének szükségességét, s ezzel természetesen a nemzetiségi kérdés problémáját is. E kérdés megoldására irányuló törekvésében a párt támaszkodni kívánt a nemzetiségek aktív részvételére. A CSEMADOK a nemzetiségi politika akut problémáinak megoldását segítő szándékkal javaslatot dolgozott ki. E javaslat a nemzetiségi kérdés lenini elvére épülve a párt felkérésére készült. Szövetségünk vezetősége annak reményében tette a javaslatát, hogy ezáltal megszilárdítja a magyar dolgozók szocializmusba vetett hitét, a párt iránti bizalmát, s hogy az ország föderatív átrendezésével egy időben segíti a pártot a nemzetiségek problémáinak megoldásában.

– a CSEMADOK a nemzetiségi kérdés rendezésére tett javaslata – annak ellenére, hogy nem kívánt vita bontakozott ki a nyomában és a szervezetet s elnökét megbélyegző, elfogult, nacionalista, magyarellenes támadásoknak szolgált ürügyül – pozitív szerepet játszott a nemzetiségekről szóló alkotmánytörvény kidolgozásakor, valamint a nemzetiségi kérdés néhány problémájának intézményes megoldása alkalmából.

– kétségtelen pozitívumként könyvelhetjük el, hogy az állam szövetségi átrendezésével egyidőben sor került a nemzetiségek helyzetét szabályozó alkotmánytörvény elfogadására, nemzetiségi szervek létrehozására, a törvényhozó testületekben és központi végrehajtó szervezetekben a nemzetiségek képviselőitének respektálására.

425 Lásd a 116. sz. dokumentumot.

– ugyanakkor meg kell állapítanunk, hogy a CSEMADOK javaslata az egészséges és reális törekvések mellett szélsőséges megnyilvánulásokat is életre keltett, amelyek hozzájárultak a nemzetiségileg vegyes lakosú járások feszültségének fokozásához.

– a CSEMADOK javaslata a reális törekvések mellett illuzórikus elképzelést is tartalmaz. A területi átszervezésre tett javaslat átértékelésre szorul. A nemzetiségi szempont e tekintetben nem lehet elsődleges. A javaslat megvalósítása csak az egész országot érintő közigazgatási változások részeként jöhet számításba. Tény, hogy 1968-ban a föderáció kérdésének felkeltése nyomán a CSEMADOK KB tevékenysége zömmel a nemzetiségi problémákra koncentrált. Igaz, hogy ebben nagy szerepet játszott megoldatlan problémáink sokasága s a föderációért folytatott küzdelem élesedése is. Ugyanígy [a] nacionalista hangvételű vádaskodás elleni védekezésünk.

Mindez hozzájárult ahhoz, hogy a nemzetiségi kérdés megoldása volt problémáink megítélésének a hangsúlyozott szempontja, ami nem egyszer háttérbe szorította tevékenységünk más alapvetőbb osztályszempontjainak érvényesülését. A csak nemzeti szempontú gondolkodás, a múlt századi romanti[c]izmus segítségül hívása korszerűtlen módszer, és jó szándéka ellenére is az örök sértettség tudatához, a nemzetiségi elszigeteltséghez vezet, viszont a nemzetiségi problémák megoldásának halogatása, a nemzetiségi kérdésben teret ad a régi és új nacionalista koncepcióknak, amelyek egyformán veszélyesek, mert kölcsönösen befolyásolják egymást.

– az elmúlt időszak tapasztalataiból okulva a következő tanulságokat szűrjük le:

a) szükségünk van a kor szintjén álló egészséges nemzeti tudat ápolására. Nemzeti tudatunk ápolása azonban nem lehet öncélú, nem merülhet ki a nemzeti lét jegyeinek egyoldalú hangsúlyozásában;

b) a nemzeti tudat ápolásának feltétlenül össze kell fonódnia a szocialista hazafiság, a proletár nemzetköziség eszmeiségével;

c) nemzetiségi problémáink megfogalmazásánál egyeztetnünk kell a nemzetiségi érdekeket az osztálytársadalmi érdekekkel;

d) a CSEMADOK népművelő munkájában továbbra is erősíteniünk kell a nemzeti és internacionalista elvek szükséges összhangját.

II.

A CSEMADOK Központi Bizottsága megállapítja, hogy szövetségünk konkrét munkájával, a társadalmi és politikai problémák iránt tanúsított magatartásával a szocialista eszmeiséget védelmezte. Nem volt kiindulópontja, fészke, támaszpontja pártellenes, antiszocialista és szovjetellenes erőknél. Ha a politikai feladatok megfogalmazásakor az adott helyzet terminológiájával élünk is, a szocializmus programjától, célkitűzéseitől szövetségünk nem tért el;

– 1968[-ban] és 1969-ben elfogadott határozataink, dokumentumaink azt bizonyítják, hogy elhatároltuk magunkat a szövetségünkben is megnyilvánuló szélsőségen nézetektől.

– politikai hibaként kell elbírálni az augusztusi események hisztérikus légkörében elfogadott nyilatkozataink kitételeit, melyeket – más szervezeteknek és szervezeteknek hasonló jellegű megfogalmazásaival és kitételeivel együtt – a jobboldali erők a maguk céljaira tudtak felhasználni.

– szövetségünkben 1968–69 válságos hónapjaiban sem állt be törés a szervezeti életben és nem szünetelt a népművelési és kulturális tömegmozgalmi munka. Azt is megállapíthatjuk, hogy egyes munkaszakasz[ok]on, népművészeti rendezvények, [a] kulturális-népművelési munka terén minőségi fejlődésnek lehettünk tanúi (pl. a tudományos társaságok megalakítása).

– a Központi Bizottság, s az elnökség határozatainak, felhívásainak értékelésekor megállapíthatjuk, hogy szövetségünk az 1968. augusztus 27-i moszkvai megállapodástól kezdődően aktív támogatója a párt konszolidációs törekvéseinek. Szövetségünk konszolidációt szolgáló politikai orientációjának megerősödéséhez nagy mértékben hozzájárult Gustáv Husáknak az SZLKP KB akkori első titkárának részvétele és felszólalása szövetségünk Központi Bizottsága 1968. szeptember 8-i ülésén.

III.

Az 1968–69-es évek ellentmondásos politikai helyzete visszatükröződik a X. rendkívüli országos közgyűlés egyes dokumentumaiban. Szükséges tehát, hogy a dokumentumok pozitív tételei alapján végezzük munkánkat az 1971-ben esedékes rendes közgyűlésünkig. Ezért a CSEMADOK Központi Bizottsága leszögezi és hangsúlyozza:

a) szövetségünk szilárd elhatározása, hogy két évtizedes hagyományaihoz méltón a marxizmus–leninizmus eszmeisége alapján végezze további munkáját;

b) minden tevékenységünket a csehszlovák társadalom vezető ereje, Csehszlovákia Kommunista Pártja politikájának szellemében végezzük;

c) szövetségünk hagyományaihoz híven ápoljuk és elmélyítjük Csehszlovákia, valamint a Szovjetunió és a szocialista országok nemzeteinek és nemzetiségeinek internacionalista kapcsolatát, barátságát;

d) szövetségünk központi, járási, helyi szervezeteinek, valamint egész társadalmunknak természetes kötelessége, hogy [a] Csehszlovákia nemzetei és nemzetiségei között fennálló baráti viszonyt és kulturális kapcsolatokat ápolja, elmélyítse;

e) tagságunkat a szocialista hazafiság, a proletár nemzetköziség és az egészséges nemzeti öntudat szellemében kívánjuk nevelni és művelni;

f) a CSEMADOK tagságát munkaszeretetre, közösségi szellemre nevelni és a szocialista munkamódszerekre serkenteni;

g) A jövőben szükségesnek tartjuk fokozottabban érvényesíteni az elmúlt húsz év minden pozitív tapasztalatát és tevékenységünk minden területén hangsúlyozni és érvényre juttatni az eszmei folytonosság elvét;

h) harcot folytatunk a szövetségünkben is megnyilvánuló jobboldali nacionalista nézetek, kispolgári radikalizmus, stb. ellen;

i) a nemzetiségi kérdés megoldására tett javaslatainkkal továbbra is támogatni kívánjuk a párt nemzetiségi politikáját;

j) a nemzetiségi kultúránk hagyományainak ápolása mellett fokozottabb figyelmet kell szentelni a csehszlovákiai magyar munkásmozgalom hagyományainak;

k) a CSEMADOK tevékenységének továbbra [is] alapvető feladata és célja a kulturális -népművelő tömegmozgalmi munka biztosítása;

l) az eredményes munka érdekében szorosán együtt kívánunk működni a kultúra, a népművelés állami szerveivel, valamint a nemzetiségek ügyeivel foglalkozó intézményekkel, szervekkel és szervezetekkel;

m) kitűzött céljaink biztosítása érdekében régi és új munkaformákat egyaránt alkalmazni kívánunk: népművészeti fesztiválok, emléknapok, évfordulók, tudományos jellegű tanácskozások, értelmiségi találkozók, népművelési szakbizottságok, tanácsadó testületek, honismereti körök, irodalmi estek, előadások, klubmozgalom, segédanyagok kiadásai, a tudományos munka kibontakoztatásának elősegítése érdekében szövetségünk társaságok létesítését szorgalmazza stb.

IV.

A CSEMADOK Központi Bizottsága a CSKP KB és az SZLKP KB határozata teljesítése, valamint a konszolidációs folyamat támogatása érdekében az előterjesztett értékelés alapján úgy dönt, hogy – a Nemzeti Front többi tagszervezetéhez hasonlóan – a Központi Bizottság létszámát kooptálással kibővíti.

V.

A CSEMADOK Központi Bizottsága a CSKP KB és az SZLKP KB legutóbbi határozataiból kiindulva tudatosítja azt a nagy felelősséget, mely a jelenlegi időszakban szövetségünkre, a CSEMADOK tagjaira, szervezeteire és szerveire hárul.

A CSEMADOK, mint a Nemzeti Front tagja, a CSEMADOK tagok nevelése terén továbbra is a párt egyik fontos segítője marad.

A CSEMADOK szervei és szervezetei mozgósítsák tagságunkat a párthatározatok teljesítésére, a konszolidációs folyamat következetes véghezvitelére, a jobboldali opportunizmus elleni harcra: munkájukkal segítsék elő a népgazdasági tervben kitűzött feladatok teljesítését, népszerűsítsék a haladó munkamódszereket, segítsék elő a politikai, szakmai és az általános műveltség fokozását, terjesszék és fejlesszék a haladó népművészetet és kultúrát, fokozzák a CSEMADOK tagok felelősségérzetét és társadalmi aktivitását.

3. A Központi Bizottság az elnökség javaslata alapján a következő személyi változásokat hagyta jóvá:

a) Duray Miklóst az 1968–69-ben vallott politikai nézetei miatt kizárta a Központi Bizottságból.

b) A CSEMADOK KB a CSKP KB és az SZLKP KB határozata teljesítése valamint a konszolidációs folyamat támogatása érdekében a Nemzeti Front többi tagszervezetéhez hasonlóan kooptálással kibővítette a Központi Bizottságot a következő személyekkel:

Rácz Olivér, az SZSZK oktatásügyi miniszterének helyettese

Pintér Ferenc, a diószegi magyar nyelvű alapfokú iskola igazgatója

Sziegl⁴²⁶ Ferenc, [az] SZLKP KB szakelőadója

Krocsány Dezső, az SZSZK kormánya munka- és szociálisügyi minisztere

Zalabai Zoltán docens, a nyitrai Pedagógiai Fakultás dékánhelyettese

Bartha István, az érsekújvári járási pártbizottság titkára

Szebellai János, a CSEMADOK Lévai Járási Bizottságának elnöke

c) A Központi Bizottság Major Ágostont, a HÉT főszerkesztőjét a KB Ellenőrző Bizottságából a Központi Bizottságba minősítette át.

d) A Központi Ellenőrző Bizottság új tagjává Misovszky Dezsőt, a CSEMADOK Roznyói Járási Bizottságának elnökét választotta meg.

e) A CSEMADOK Központi Bizottsága Szőke Józsefet saját kérésére a főtítkári tisztségében végzett munkája elismerése mellett felmentette a Központi Bizottság főtítkári funkciójából.

f) A Központi Bizottság Varga Sándort visszahívta a Központi Bizottság titkári, valamint elnökségi tagjának tisztségéből.

g) A Központi Bizottság főtítkári tisztségébe Varga Bélát választja, az elnökség tagját, a köbölkúti magyar nyelvű alapiskola igazgatóját.

426 Az eredeti dokumentumban: Szígl.

h) A Központi Bizottság Varga Jánost a CSEMADOK KB titkárává és elnökségi tagjává választotta meg.

i) Az elnökség új tagjává megválasztotta Fábry Istvánt, a KB tagját, a[z] SZNT alelnökét.

4. A CSEMADOK Központi Bizottsága feladatul adta az elnökségnek, hogy a következő országos közgyűlésig készítse el a CSEMADOK húszéves múltjának sokrétű elemzését.

5. A CSEMADOK KB „A népművelési munka értékelése” c. napirendi pont megvitatását a következő ülésre napolta el.

FKI, Varga Sándor iratai, 5. d., géppel írt tisztázat

119

Pozsony, 1970. július 9. Balázs Béla írása az *Új Szóban*, amely a Csemadok 1968–1969-es tevékenységéről készült értékelést egyoldalúnak és általánosítónak nevezve a negatívumok felelőseinek konkrét megnevezését követeli.

MINDENKI ÉS SENKI? A CSEMADOK kettős „értékelése”

Hónapok óta azt tervezem, hogy megírom, mi történt a CSEMADOK-ban és a CSEMADOK-kal az 1968 januárját követő időszakban. Úgy vélem, nekünk is számot kellene adni arról, hogyan hatott január és a januárt követő időszak a csehszlovákiai magyar nemzetiség életére és szellemi megnyilatkozásaira. Erre igen nagy szükség lenne mind a történelmi igazságért, mind pedig azért, hogy reálisan tájékozódhassanak azok is, akik a CSEMADOK életét és tevékenységét csak kívülről figyelték, és az eseményeket csak ferde, esetleg egyoldalú magyarázat alapján ismerik.

Tervem mindmáig azért nem valósult meg, mert nem tudom, hogy a problémákat elemző cikkek a kibontakozást, a szövetség munkájának a fellendítését segítenék-e elő, vagy csak tovább bonyolítanak az amúgy is bonyolult kérdéseket!? Ám ettől függetlenül – ha nem is „mindent feltáró” szándékkal – a CSEMADOK-ról beszélnünk kell, és el kell oszlatni azokat a téveszméket, amelyek a szövetség tevékenységével kapcsolatban az utóbbi hónapokban életre keltek.

A CSEMADOK munkája mostanában általában kétfajta megvilágítást kap. Egyesek a szövetséget kizárólag feketének, mások meg kizárólag fehérnek ábrázolják. Az egyik fél a CSEMADOK-ot mindenestől rossznak, szükségtelennek, szélsőséges és nacionalista szervezetnek igyekszik beállítani. Akadnak, akik odáig mennek, hogy minden rosszat, ami ebben az országban január után történt, a CSEMADOK nyakába szeretnének varrni, és a CSEMADOK-ból eredtetik azt a nacionalista hullámot is, amely 1968-ban Szlovákia-szerte dühöngött.